

літературу, таких як пропаганда екологічного способу життя, заклик до збереження природних ресурсів, є важливим завданням екокритики. Роль літератури у формуванні екологічного світогляду полягає у тому, що вона здатна впливати на емоції та почуття людей, формувати їхні цінності та переконання.

Екокритика сприяє формуванню екологічних цінностей та переконань учнів, їхнього розуміння важливості збереження природи для майбутніх поколінь реалізуючи філософію стратегії сталого розвитку [3]. Виховання екологічно відповідальної поведінки, такої як економне використання ресурсів, сортування сміття, участь в екологічних акціях, є важливим завданням екологічної освіти. Розвиток емпатії та співчуття до природи, розуміння взаємозв'язку між усіма живими істотами сприяє формуванню екологічної культури учнів.

Популяризація екологічного способу життя, такого як використання екологічно чистих продуктів, відмова від шкідливих звичок, активний відпочинок на природі, є важливим фактором формування екологічно свідомого суспільства.

Таким чином, екокритика є ефективним інструментом формування екологічної свідомості здобувачів освіти. Інтеграція екокритики в освітній процес сприяє розвитку критичного мислення, екологічної відповідальності та формування екологічної культури учнів. Література відіграє важливу роль у формуванні екологічно відповідального суспільства, здатного до збереження нашої планети для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Сухенко І. М. Екокритичні орієнтири на сучасному етапі літературознавчих досліджень : проблема визначення. *Актуальні проблеми та перспективи дослідження літератури зарубіжних країн*. Сімферополь. 2011. С. 259 – 266.
2. Курінна А., Фролов Д. Формування екологічної свідомості успішної особистості як складник сучасної освіти та виховання. *Освітологічний дискурс*. 2019. № 3-4 (26-27). С. 253-268. doi: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2019.3-4.253267>
3. Сталій розвиток суспільства : 25 запитань та відповідей. Тлумачний посібник. Київ : Поліграфекспрес, 2001. С. 5 с.
4. Dean Th. What is Eco-Criticism? URL: https://www.asle.org/wp-content/uploads/ASLE_Primer_DefiningEcocrit.pdf (accessed: 16.03.2025).
5. Branch M. Symposium. ASLE articles. URL: www.asle.umn.edu/other_conf/wla/1994.html (accessed:16.03.2025).

ЕКСКУРСІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Лілія Цехановська, здобувач ступеня вищої «магістр»

Науковий керівник: І. В. Карук, доктор філософії (PhD), старший викладач,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
(Україна)

EXCURSIONS AS AN EFFECTIVE METHOD OF ENVIRONMENTAL EDUCATION OF CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE

Lilia Tsekhanovska, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті розглянуто екскурсії як ефективний метод екологічної освіти дітей старшого дошкільного віку. Акцентовано увагу на важливості формування екологічної культури з раннього дитинства та перевагах екскурсій перед традиційними формами навчання. Проаналізовано історичні підходи до сенсорного пізнання природи,

розглянуто основні види та принципи організації екскурсій. Наведено приклад практичного заняття, що сприяє розвитку спостережливості, екологічної свідомості та відповідального ставлення до навколишнього середовища.

Ключові слова: екологічне виховання, екскурсії, природничо-екологічна компетентність, діти дошкільного віку, природа.

Abstract. The paper considers excursions as an effective method of environmental education of children of senior preschool age. Attention is focused on the importance of forming an ecological culture in early childhood and the advantages of excursions in comparison with traditional forms of education. Historical approaches to sensory cognition of nature are analyzed, the main types and principles of organizing excursions are considered. An example of a practical lesson that contributes to the development of observation, environmental awareness and responsible attitude to the environment is given.

Key words: environmental education, excursions, natural and ecological competence, preschool children, nature.

Сучасні тенденції розвитку суспільства вимагають підвищеної уваги до екологічного виховання, починаючи з раннього дитинства. Дошкільний вік є надзвичайно сприятливим часом для формування екологічної грамотності, так як діти в цьому віці активно пізнають навколишній світ і легко засвоюють нову інформацію. Одним з найбільш ефективних методів екологічної освіти є екскурсії, які дозволяють дітям безпосередньо взаємодіяти з природою, отримувати реальні враження і переймати екологічно чисте ставлення. Крім того, такі заходи сприяють розвитку соціальних навичок, спільній діяльності, розширенню прав і можливостей та обережному ставленню до природи. Екскурсії також допомагають сформувати цілісне сприйняття екосистем та розуміння взаємозв'язку між живими організмами та навколишнім середовищем [1].

Екологічна освіта є одним з пріоритетних напрямків у розвитку дошкільної освіти, так як саме в дошкільному віці закладаються основи ставлення до навколишнього світу. Екскурсії як форма організованої діяльності дозволяють дітям безпосередньо взаємодіяти з природою, отримувати практичні знання та переймати відповідальне ставлення до навколишнього середовища. На відміну від занять, екскурсії сприяють активному задіянню всіх органів чуттів, що значно покращує процес пізнання. Під час екскурсій діти не лише дізнаються про рослини, тварин та сезонні зміни природи, а й вчаться доглядати за ними за допомогою практичних занять, таких як збір сміття, догляд за рослинами чи годування птахів. Такий досвід сприяє формуванню екологічної свідомості з раннього віку, що є важливим фактором виховання відповідального громадянина.

Екскурсія як педагогічний метод має глибоке історичне коріння. Видатний педагог Я. Коменський у своїй праці «Великій дидактиці» підкреслював важливість сенсорного сприйняття як основи пізнання. Він стверджував, що діти повинні «бачити, чути, торкатися» предметів, щоб знання стали для них живими і зрозумілими [8]. Дослідник Ж.-Ж. Руссо в своїй концепції природного виховання закликав до повернення дитини до природи, вважаючи його кращим вчителем [8].

Екскурсії в природу створюють прекрасні умови для розвитку сенсорної культури дітей старшого дошкільного віку. Адже природа є джерелом найбільшого розмаїття форм, кольорів, звуків, запахів. Ці фактори, впливаючи на сенсорну сферу дитини, діють цілісно, в природній гармонії. Кожен вихователь повинен максимально використовувати ці можливості природи [7].

Предмети й явища природи мають таємничу магію життя, яка постійно привертає увагу, інтерес і пробуджує цікавість дітей. А інтерес є великою рушійною силою розвитку пізнавальних процесів. Чим більше інформації діти отримують під час екскурсій на природу, тим більше вони хочуть знати. Пробудження у дітей старшого дошкільного віку бажання пізнавати нове – важливе завдання, яке стоїть перед вихователями, оскільки її вдале

вирішення в дошкільному віці є запорукою, що в майбутньому діти будуть успішно навчатися в школі.

Природа має фантастичну властивість щодня робити сюрпризи тим, хто нею цікавиться: розпустилася квітка, прилетіли снігурі, з'явилася веселка [6]. Нова інформація, що надходить щодня, сприяє формуванню пізнавальної активності дітей, яка в свою чергу виступає основою для розвитку моральних якостей особистості дошкільного віку, джерелом естетичного задоволення і натхнення [7].

Екскурсії надають дошкільнятам унікальну можливість дізнатися про природні об'єкти в природному середовищі. Переваги екскурсій як методу екологічної освіти:

1. Наочність і безпосередність: екскурсії пропонують дітям можливість побачити природні об'єкти і явища та безпосередньо взаємодіяти з ними.
2. Емоційне забарвлення: спілкування з природою викликає у дітей позитивні емоції, що сприяє формуванню любові та поваги до навколишнього світу.
3. Активне пізнання: екскурсії стимулюють дітей до активного пізнання, спостереження, дослідження та експериментування.
4. Формування екологічної культури: під час екскурсій діти знайомляться з правилами поведінки на природі, вчаться доглядати за рослинами та тваринами та усвідомлюють необхідність захисту навколишнього середовища.
5. Розвиток спостережливості та уваги: екскурсії сприяють розвитку спостережливості, уваги, вміння помічати деталі та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки [5].

Організовані екскурсії дають можливість інтегрувати пізнавальний, творчий та соціальний розвиток дитини. Педагог, виступаючи в ролі організатора і ведучого, створює умови для активного залучення дітей в процес пізнання природи, а також для корекції їх дій і поведінки [11].

Наведемо план проведення екскурсії, яку можна організувати для дітей старшого дошкільного віку.

Екскурсія до парку.

Тема: «Листяні дерева»

Вік: старший дошкільний.

Мета: навчити дітей розпізнавати дерева за формою листя, а саме: каштан, тополя, дуб, біла акація; розвивати увагу та екологічну свідомість.

Матеріали: природні.

Хід екскурсії:

1. Встановлення зв'язку з попереднім досвідом:

Вихователь: - Діти, ви вже знаєте, що дерева бувають листяні та хвойні. А сьогодні ми спробуємо навчитися розрізнити листяні дерева за їхніми листочками. Як ви гадаєте всі листяні дерева мають однакове листя? (Відповіді дітей). Спробуйте здогадатися куди ми з вами підемо, щоб їх дослідити! У цьому місці багато різних дерев та тваринок. Там обожають гуляти діти і ще там чудове свіже повітря (Відповіді дітей). Молодці, діти, це парк. Але перед цим як ми підемо туди, пригадаємо правила поведінки. Отож, не можна ламати гілки! Не можна зривати листя! Не топтати рослини та не шуміти, щоб не заважати мешканцям парку.

2. Повідомлення мети екскурсії:

Вихователь: - Діти, гляньте який гарний у нас парк! Зараз ми знайдемо чотири дерева: каштан, тополя, дуб та білу акацію. І ми спробуємо розрізнити ці дерева за формою їхнього листя.

3. Колективне спостереження:

Вихователь: - Гляньте, а ось і перше дерево яке нам потрібне! Так, це каштан! Дуже гарне та велике дерево. Ану, гляньте на його листя! На що схоже? Так, сходе на долоньку чи на розкриту руку.

- А ось і тополя! Подивіться на її листочки – які вони за формою? Так, округлі, загострені, схожі на сердечко. А ще воно тремтить навіть від легкого вітру.

- А тепер гляньте на **дуб**! Це дерево міцне та живе дуже довго. А яке ж у нього листя? Так, велике та з округлими краями.

- А це у нас біла акація. І у цього дерева зовсім інше листя! Воно складається з маленьких листочків, які ростуть уздовж стебельця.

4. Збирання природного матеріалу:

Вихователь: - Діти, у мене з'явилася чудова ідея! коли ми повернемося у дитячий садок ми можемо зробити гербарій. Для цього давайте зберемо по одному листочку кожного дерева. (Діти збирають та порівнюють листя)

5. Дидактична гра «Знайди дерево за листком»:

Мета: вміння розрізняти листя дерев (каштан, тополя, дуб, акація), розвиток уваги, виховувати любов до природи.

Матеріали: іграшка білочки.

Хід гри: Діти, чи помітили ви, що з нами на екскурсії була білочка. Вона все одно не зрозуміла де чий листочок. Давайте ми з білочкою будемо показувати вам листочок і ви вкажете з якого він дерева. Молодці! Тепер білочко вивчила де чий листочок.

5. Підведення підсумків:

Вихователь: - Діти, пора нам вирушати до нашого садочку. Отож, тепер розкажіть, як можна розпізнати каштан? А як виглядає листя тополі? Чим ж особливе листя дуба? А яка у білої акації листкова пластинка? Молодці, діти. Отже, ми бачимо, що листя кожного дерева має свою особливу форму. Тепер ми можемо розпізнати каштан, топлю, дуб і білу акацію за їхніми листочками. І пам'ятаємо, що потрібно любити, оберігати та цінувати природу.

Організація екскурсій для дітей вимагає ретельного планування, з урахуванням їх вікових і психологічних особливостей. У цьому віці у дітей розвинена допитливість, здатність до узагальнення і порівняння, але їх увага швидко розсіюється і фізична витривалість обмежена. Тому екскурсії повинні бути короткими, з продуманим маршрутом і насиченими цікавими об'єктами природи. Доцільно використовувати ігрові методи, головоломки, елементи експериментування, що стимулюють активне пізнання. Крім того, необхідно забезпечити належний рівень безпеки, роз'яснити правила поведінки під час екскурсії, а також забезпечити комфорт дітей, включаючи відповідний одяг та взуття. Вдало організована екскурсія залишає яскраві враження, сприяє поглибленню знань та формуванню позитивного емоційного ставлення до природи [2].

Отже, екскурсії є ефективним методом екологічного виховання, який сприяє повноцінному розвитку дошкільнят. Вони тренують природні та екологічні навички, розвивають емоційний зв'язок з природою, стимулюють соціальну взаємодію. Регулярні екскурсії в поєднанні з іншими формами активностей (ігри, досліди, спостереження, малювання) дозволяють закласти міцний фундамент екологічної освіти, який в майбутньому стане основою екологічно свідомого ставлення.

Список використаних джерел

1. Бадіца М. В. Художньо-естетичний розвиток старших дошкільників засобами проектної діяльності. Колективна монографія. Кривий Ріг, 2020 С.130.
2. Бастркова Т. О. Сучасні проблеми екологічного виховання дошкільників. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2019. № 69. С. 26-31.
3. Волкова В. А., Барсук С. О. Педагогічні умови екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку. *Педагогічні науки*. 2017. Т. 2, № 75. С. 11-15.
4. Іщенко Л.В., Кривошея Т.М., Карук І.В. Актуалізація аксіологічної сфери майбутнього вихователя до формування екологічно-вихованої особистості старшого дошкільника. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»): журнал*. 2024. № 1(35) 2024. С.166-179. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1\(35\)-166-177](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1(35)-166-177)

5. Карук І. В. Екологічна освіта та виховання дошкільників як пріоритетний напрям розвитку культури європейського суспільства. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 9(23) 2023. С. 320-329.
6. Кулеш, О. С., Сорочинська, О. А. Екскурсія як форма екологічного виховання старших дошкільників. Наукова дискусія: питання педагогіки та психології: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 6-7 грудня 2019 року).. 2019, С. 42-46.
7. Організація та методика проведення екскурсій у природу. URL: https://cherems.blogspot.com/p/blog-page_30.html.
8. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки. За ред. З.Борисової. К.: Вища школа, 2004. С. 10-25.
9. Inna Karuk, Kateryna Kolesnik, Tetiana Kryvosheya, Natalia Pakhalchuk, Svitlana Pokhyla. Trends of implementation of research-experimental activities in preschool educational institutions of Ukraine in today's conditions. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION : Proceedings of the International Scientific Conference*. Volume II, May 24th, 2024. 16-26. <https://doi.org/10.17770/sie2024vol2.7890>
10. Lazarenko N. I., Kolomiets A. M., & Kolesnik, K. A. Peculiarities of Organization of Group Interaction of Preschool Children in the Process of Game-Experimentation. *Preschool Education: Global Trends*, 2. 2022. Retrieved from <https://preschool-journal.com/index.php/journal/article/view/16>

ЗАСОБИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анастасія Якимова, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: Л.В. Іщенко, доктор педагогічних наук, професор
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
(Україна)

METHODS OF ENVIRONMENTAL EDUCATION FOR SENIOR PRESCHOOLERS

Anastasia Yakymova, master's student

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті розкриваються засоби екологічного виховання старших дошкільників. Автор презентує основні методи екологічного виховання, серед яких спостереження, практична природоохоронна діяльність, художньо-естетичні засоби, ігрова та дослідницька діяльність. Обґрунтовано їхню ефективність у формуванні екологічної свідомості дітей. Зроблено висновки щодо подальших перспектив інтеграції цих методів у систему дошкільної освіти.

Ключові слова: екологічне виховання, дошкільний вік, природа, екологічна культура, природоохоронна діяльність.

Abstract. The article reveals the means of environmental education of senior preschoolers. The author presents the main methods of environmental education, including observation, practical environmental activities, artistic and aesthetic means, game and research activities. Their effectiveness in forming children's environmental awareness is substantiated. Conclusions are drawn about further prospects for the integration of these methods into the system of preschool education.

Key words: environmental education, preschool age, nature, environmental culture, environmental protection activities.